

Міністерство освіти і науки,
молоді та спорту України
Ярмолинецький професійний ліцей

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИЧОК

Ярмолинці
2013

Термінологічний словничок містить слова із їх тлумаченням, які відповідають нормам сучасної української літературної мови. Його мета – допомогти в роботі з розвитку усного й писемного мовлення на уроках української мови та спецпредметів учням, котрі навчаються за професією «Муляр. Штукатур. Лицювальник-плиточник».

Рецензенти:

Мельник Г.І. – методист Ярмолинецького професійного ліцею;

Білик М.М. – викладач спецдисциплін будівельного циклу Ярмолинецького професійного ліцею

Термінологічний словничок : [для учнів будівельних спеціальностей] / Уклала А.В. Білик. – Ярмолинці, 2013. – 48 с.

Довідникове видання

Українською мовою

©Білик А.В, укладання, 2013.

А

Абразиви — дрібнозернисті матеріали високої твердості, здатні зрізати поверхневий шар з інших матеріалів.

Абразивний інструмент — це інструмент, виготовлений з абразивних матеріалів. Випускають у вигляді шліфувальних кіл, брусків, стрічок тощо.

Агрегат — з'єднання (комплекс) кількох різнотип-них машин, апаратів, що працюють у технологіч-ному процесі.

Адаптація (приспосовання) — зміна світлової чутливості ока, приспосовання його до різних ступенів яскравості подразника.

Адгезія — здатність речовини (матеріалу) прили-пати (приклеюватися) до поверхні іншої речовини (матеріалу).

Азбест — тонковолокнисті мінерали класу силі-катів (гірський льон), здатні розділятися на тонкі волокна; використовують як наповнювач і тепло-ізоляційний матеріал.

Азбестоцемент — матеріал, що складається із затверділого портландцементу й армувальних волокон азбесту. Волокна азбесту збільшують міцність матеріалу і знижують його теплопровід-ність.

Акти на приховані роботи — складають на окремі операції і роботи та фіксують у журналі робіт. Наприклад, такими є: гідроізоляційні в кам'яних роботах; прооліфлення в малярних; стяжки у плиткових.

Анкер — кріпильний пристрій; сталева пов'язь, яку закладають у кам'яні стіни.

Антаблемент — верхня горизонтальна частина споруди, яка спирається на колони. Поділяють на архітрів, фриз і карниз.

Антисептики — речовини, що запобігають руйнуванню різних матеріалів, наприклад, фторид або силіційфторид натрію захищає деревину від гниття, ураження комахами.

Апарат — прилад, пристрій для виконання якоїсь роботи.

Ареометр — прилад для вимірювання густини рідин, зокрема рідкого скла.

Арка — елемент будинків, інженерних споруд для склепінчастого перекриття прорізів у стіні, наприклад віконних і дверних, або прольотів між опо-рами.

Аркада — кілька однакових за формою арок, що спираються на колони; ряд однакових прорізів, перекритих арками.

Арматура — сталева стрижнева частина залізо-бетонних конструкцій.

Арматура в залізобетонних конструкціях — сукупність зварених або зв'язаних сталевих стрижнів, що залишаються бетоном.

Архітектура — будівельне мистецтво, проектування і будівництво споруд.

Архітектурні обломи — деталі, що слугують для складання архітектурних гуртів і карнизів.

Архітектурний ордер — один із видів архітектурної композиції, що складається з вертикальних несівних частин у вигляді колон, стовпів, пілястрів, і горизонтальних частин — антаблемента.

Б

База — нижня частина п'єдесталу колонки.

Бак — велика металева посудина для рідини.

Балка — конструктивний елемент, розміщений горизонтально або похило, що працює на згин.

Балкон — майданчик з огорожею, винесений за межі зовнішньої стіни будівлі.

Барвники — фарби, органічні, синтетичні сполуки, що надають забарвлення різним матеріалам.

Барит — мінерал класів сульфатів; використовують як заповнювач для приготування рентгено-захисних розчинів у вигляді піску та пилу.

Бароко — стиль в архітектурі кінця XVI – середини XVIII ст., що різнився пишністю, підкресленою урочистістю, динамічністю композиції.

Бетон — будівельний матеріал, суміш в'язучої речовини, різних заповнювачів (у вигляді піску, гравію, щебеню) та води.

Бітуми — природні й штучно добуті тверді, пластичні або в'язкі суміші вуглеводів і їхніх похідних. Здебільшого застосовують у дорожньо-му будівництві, у виробництві покрівельних і гідроізоляційних матеріалів.

Блок — простий механізм для підймання і переміщення вантажів; камінь великих розмірів — конструктивний елемент фундаменту або стіни будинку.

Бордюр — край, межа; смужка, що облямовує край виробу; кольорова або візерунчаста смужка завширшки 3–20 мм, колір якої різниться від кольору стіни.

Борозна — довга заглибина на поверхні стіни, підлоги, стелі.

Бригада — група, об'єднання робітників, які разом виконують певний комплекс будівельних робіт.

Будинок — вид будівлі із внутрішнім наземним простором (приміщеннями), що створена та використовується людьми.

Будівельна повсть — матеріали, які отримують із низькосортної шерсті тварин з додаванням рослинних волокон та крохмального клейстеру.

Будівельний майданчик — територія, на якій провадиться будівництво; тут розміщені спорудо-джувані об'єкти, вантажопідйомні механізми, адміністративні, підсобні (склади, прохідні на-криття) та побутові приміщення, під'їзні дороги, місце для складування матеріалів.

Будівельний процес — сукупність операцій, результатом яких є будівельна продукція у вигляді конструктивного елемента або його частин.

Будівельний рівень — контрольно-вимірвальний інструмент.

Будівельні конструкції — основні елементи будівель заводського виготовлення; відносно закінчена частина будівлі чи споруди.

Будівля — надземна споруда з приміщеннями для різної діяльності людей.

Бункер — інвентарний резервуар (бак) для приймання і подачі розчину до робочого місця.

Бучарда — металевий молоток з пірамідальними зубцями або лезами на обох ударних площинах.

В

Вапно — продукт випалювання вапняків, крейди та інших карбонатних порід, в'язучий матеріал.

Вапно гашене — гідроксид кальцію, порошок білого кольору; добувають дією води (50–75% його маси) на негашене вапно (процес гашення).

Вапно гідравлічне — один із різновидів вапна, продукт помірнього випалювання вапнякових порід із вмістом глини 8–20%.

Вентиляція — провітрювання приміщення; система заходів для здійснення повітрообміну.

Вивішування — визначення і тимчасове закріплення точок площини майбутньої штукатурки чи облицювання.

Виробнича санітарія — гігієна; система заходів для запобігання шкідливому впливу на працівників виробничих чинників.

Високоякісна штукатурка — складається з набризку, ґрунту і накривки; виконують по маяках.

Висоли — білий кристалічний наліт у місцях скупчення водорозчинних солей на поверхні штукатурки.

Візуальний метод — визначення відповідності кольору досліджуваного пігменту або наповню-вача кольору затверджених зразків.

Вікно — отвір, проріз у стіні для освітлення й вентиляції приміщення. Складається з трьох частин: коробки, рами і підвіконня.

Вітраж — твір монументально-декоративного мистецтва зі шматочків кольорового скла; розрахований на наскрізне освітлення.

Вохра — природний мінеральний пігмент від блідо-жовтого до коричневого кольору, що складається з глини, забарвленої оксидами заліза; застосовують для виготовлення фарб.

В'язучі матеріали — вапно, гіпс, цемент.

В'язкість (внутрішнє тертя) — властивість рідин і газів чинити опір переміщенню інших шарів один відносно одного під дією зовнішніх сил; вимірюють як час (у секундах) витікання 100 см³ фарбувальної суміші із спеціального приладу — віскозиметра.

Г

Гажа — в'яжуче (глиногіпс).

Галька — обкатані водою уламки гірських порід розміром 1–10 см, плескатої і зерноподібної форми.

Геодезичні роботи — нанесення осей будинку на місцевості і визначення проектного положення змонтованих конструкцій.

Герметичний — непроникний для рідин і газів; щільно закритий.

Гетерогенний — неоднорідний.

Гігроскопічність — властивість матеріалу вбирати з повітря вологу.

Гідравлічні вапно – продукт помірного випалу вапняних порід з вмістом глини 8–20%.

Гідратне вапно (пушонка) – порошок, одержаний при гасінні вапна водою у кількості 50–75% від його маси, яка необхідна для протікання реакції гідрації.

Гіпс — мінерал класу сульфатів, повітряне в'яжуче, що отримують термічною обробкою гіпсового каменю.

Глина — осадова порода, що складається із суміші різних мінералів і гірських порід.

Гніздо — квадратне або прямокутне заглиблення у муруванні.

Гобелен — ділянка стіни між панеллю і стелею.

Гомогенний — однорідний.

Горищне перекриття — елемент, що відокремлює тепле приміщення від холодного, має містити шар теплоізоляційного матеріалу.

Гребок — інструмент з довгою ручкою для розрівнювання розчинової чи асфальтової суміші.

Грунт — другий шар штукатурки, яким вирівнюють поверхню; завтовшки до 7 мм. Наносять за один або кілька разів густим і пісним розчином.

Гурт — профільовані смуги або обрамлення, виконані з будівельного розчину шляхом поступального прямолінійного чи криволінійного руху шаблона.

Д

Дах — частина будівлі, яка її завершує і захищає від атмосферних опадів.

Двері — рухома огорожа, що сполучає приміщення або забезпечує вхід чи вихід із них.

Декоративна фанера — клеєна фанера, облицьована плівковим покриттям зі смол у поєднанні з декоративним папером.

Декоративна штукатурка — матеріал для опорядження фасадів; буває вапняно-піщана кольорова, теразитова, кам'яна або мармурова.

Декоративний паперово-шаруватий пластик — листовий матеріал, отримують гарячим пересуванням спеціальних видів паперу, просочений феноло-формальдегідним і карбамідними смолами.

Декоративно-прикладне мистецтво — мистецтво виготовлення художніх виробів, що мають практичне значення в побуті.

Декстрин — клей, отриманий нагріванням сухого крохмалю з каталізаторами (орг. кислотами, або сульфатами алюмінію).

Деревоволокнисті плити (ДВП) — матеріал, виготовлений гарячим пресуванням деревоволокнистої маси, що містить в'язучі полімерні смоли.

Деревостружкові плити (ДСП) — матеріал, виготовлений гарячим пресуванням деревостружково-вих мас, до складу якого входять полімерні смоли.

Деталь будівельна – частина будівельної конст-рукції, виготовлена з однорідного матеріалу.

Дефекти (брак у роботі) — понаднормативні відхилення.

Деформація будівлі — зміна форми і розмірів, а також втрата спорудою стійкості під впливом різних навантажень.

Деформівність — властивість матеріалів зміню-вати свою початкову форму.

Дизайн — різні види проектної діяльності, що спрямована на формування естетичного середо-вища; художнє конструювання; технічна естетика.

Дизайнер — художник-конструктор, оформлю-вач.

Дисперсність — ступінь подрібнення речовини на частинки; чим дрібніші частинки, тим більша дисперсність.

Довговічність — здатність будівлі зберігати в часі задані якості без руйнувань і деформацій.

Документ нормативний — сукупність вимог, обов'язкових для виконання при проектуванні і будівництві.

Долілиць — обернений лицьовою поверхнею до землі, вниз.

Доломіт каустичний — в'язуча речовина, порошок оксиду магнію і карбонату кальцію; готують із доломіту, випаленого при 650–750 °С.

Допоміжні процеси — прийоми, за яких будівельна продукція не створюється, але вони потрібні для виконання основних робіт (наприклад, встановлення риштувань).

Допуск — різниця між найбільшим і найменшим граничними розмірами, що дорівнює арифметичній сумі допустимих відхилень від номінального розміру.

Доричний ордер — один із трьох давньогрецьких архітектурних ордерів, що відрізняється простотою і масивністю оздоблення.

Дошка підвіконня — виготовляють із хвойних порід, завдовжки 0,6–2,8 м, завширшки 0,15–0,35 м, завтовшки 34 і 42 мм. Може бути з фаскою або заокругленою.

Дранка штукатурна — тонкі дерев'яні рейки.

Дутики — дефекти штукатурки, що утворюються в разі застосування у штукатурному розчині недостатньо погашеного вапна.

Дьоготь кам'яновугільний — смола, в'язка рідини чорного чи бурого кольору, суміш насичених, ненасичених та ароматичних

вуглеводнів, фенолів тощо. Добувають сухою перегонкою деревини, сланців, вугілля, торфу.

Е

Економічність будівництва — одна з найважливіших вимог, особливо за масового його характеру. Має за мету зменшення витрат матеріалів, зниження маси будівель, затрат праці, та скорочення терміну будівництва.

Еластичні герметики — здебільшого тіололові, силіційорганічні та бутилкаучукові композиції; застосовують у конструкціях, які зазнають деформації.

Емаль — суміш перетертих пігментів, розбавлених до робочої густоти лаком.

Емульсія — суміш двох незмішуваних рідин, одна з яких у вигляді дрібних часточок розподілена в іншій; рідина, насичена крапельками речовини, яка не змішується з нею.

Еркер — напівкруглий чи багатогранний заскленений виступ у зовнішній стіні будинку, що проходить через кілька поверхів.

Ескіз — попередній начерк кресленика, картини тощо.

Естетика — наука про прекрасне та його роль у житті людини.

Естетика технічна — теорія промислового мистецтва.

I

Інвентар — сукупність матеріальних цінностей, знарядь, предметів та інше майно установи чи підприємства.

Індустріалізація будівельного виробництва — здійснення будівельно-монтажних робіт метода-ми, властивими великій машинній індустрії (комплекс заходів, автоматичних, комп'ютерних робіт).

Інертні матеріали — неактивні добавки, наприк-лад, мелений вапняк, які не погіршують якості в'язучих, а збільшують їх вихід.

Інструмент — знаряддя або пристосування для виконання певних робіт чи виготовлення виробів.

Інтер'єр — внутрішній простір приміщення, будівлі, декоративно чи художньо оформлений; архітектурно і художньо оздоблена частина приміщення, будівлі.

Іонічний ордер (період архаїки VII–VI ст. до. н.е.) — архітектурний ордер мальовничої та витонченої

форми; характеризувався поступовим звуженням колони догори.

Ж

Жорсткість просторова — здатність будинку й окремих його елементів зберігати свою початкову форму під дією прикладених сил.

З

Загальнобудівельні роботи — земляні, кам'яні, бетонні, монтажні, покрівельні, ізоляційні, столярні, опоряджувальні.

Закладання — заповнення простору розчином, клоччям, повстю та іншими матеріалами.

Залізобетонні перекриття — плити суцільні, порожнисті чи ребристого перерізу для влаштування елементів горизонтальних будівельних конструкцій.

Замазка — густа шпаклівка для підмазування стиків; тістоподібна швидкотверднуча маса — суміш в'язучої речовини з наповнювачами.

Заповнення швів розчином — втирання розчину у шви облицювання за допомогою тертки.

Заповнювачі — матеріали, які не вступають у хімічні реакції ні з водою, ні з в'язучою речовиною, але зменшують витрати в'язучих, усадку розчину (пісок, шлаки, тирса).

Захисні будівельні конструкції — елементи, що ізолюють приміщення від зовнішнього середовища або розділяють їх між собою (стіни, перегородки, вікна).

Зведений календарний план, чи сітьовий графік — визначає строки будівництва загалом, а також послідовність, тривалість і взаємне узгодження окремих видів робіт або циклів.

Звичайна штукатурка — операція з опорядження фасадів і внутрішніх приміщень. Після висихання поверхню можна фарбувати чи обклеювати шпалерами.

Звичайний (природний) камінь — найдавніший будівельний матеріал.

Зволоження — змочування поверхонь стін за 15–20 хв до нанесення на них розчину.

Знак геодезичний — залізобетонний стовп, забитий сталевий штир, риска, інші позначки, що фіксують планову і висотну геодезичну сітку на будівельному майданчику.

Зовнішні стіни — елементи будівельної конструкції, що огорожують приміщення від навколишнього середовища і захищають їх від атмосферного впливу.

Зона небезпеки — простір, де діють небезпечні виробничі чинники, що виникають під час експлуатації будівельних машин і виконання монтажних робіт.

Зона розміщення матеріалів — смуга завширшки 1–1,1м, на якій складують цеглу, розчин і деталі, що встановлюють у конструкцію стін в міру їх мурування.

Зона складування — смуга завширшки до 1,6м, де розміщують будівельні матеріали.

Зубило — інструмент із різальною частиною у вигляді клина для насікання поверхні та вибирання швів у кам'яному мурі.

К

Канелюри — вертикальні жолобки на колонах або пілястрах, відділені вузькими поясками.

Каолін — гірська порода, що складається переважно з каолініту; біла вогнетривка глина.

Капітальне будівництво — процес спорудження нових будівель і об'єктів народного господарства, а також реконструкція, модернізація і розширення діючих підприємств.

Капітальність — сукупність показників довго-вічності будинку та вогнестійкості конструкції.

Капітель — верхня частина (завершення) коло-ни, на яку спирається балка чи архітрав.

Карниз — горизонтальний профільований ви-ступ з площини стін; призначений для захисту їх від води, що стікає з даху.

Карниз вивершувальний — верхня завер-шальна частина зовнішніх стін; має декоративне значення.

Карта трудового процесу — технічний до-кумент із текстом, ілюстраціями і таблицями, які містять рекомендації щодо виконання робіт.

Кваліфікація — ступінь підготовки робітника чи фахівця до виконання певної роботи.

Кельма — інструмент для розрівнювання і знімання зайвої розчинової суміші.

Керамзит — пористий матеріал у вигляді гравію, щебеню або піску, який виробляють прискореним випалюванням легкоплавких глинис-тих порід.

Кераміка — вироби і матеріали з випаленої глини.

Кесони — архітектурні прикраси стелі; заглиб-лення квадратної, прямокутної, круглої чи багато-кутної форми на стелях, внутрішніх поверхнях арок, склепінь.

Киянка дерев'яна — дерев'яний молоток для нанесення ударів по обштукатурених поверхнях з

метою перевірки міцності їх зчеплення з поверхнею.

Клінкер — твердий каменеподібний матеріал; спечена суміш вапняку й глини (або шлаку); слугує сировиною для добування цементу.

Колір — одна з властивостей тіл матеріального світу зумовлювати певне зорове відчуття залежно від спектрального складу відбитого чи випроміненого світла.

Колона — несуча конструкція будівлі, верти-кальна опора з постійним чи змінним поперечним перерізом; складається з цоколю (бази), стовбура і капітелі. Може бути круглої, квадратної чи бага-тогранної форми.

Колона з ентазисом — колона циліндричної форми, що поступово звужується догори.

Конгломерат — осадова гірська порода, що є зцементованою галькою з домішкою піску, гравію та валунів.

Конопачення — затикання дір, щілин клоччям, повстю та іншими матеріалами.

Косяк — частина товщини стіни, що залишається після встановлення віконної чи дверної рами. Косяки бувають верхні і бічні, зовнішні і внутрішні.

Кошторис — документ, що складається на основі норм, викладених у БНіП, частина IV «Кошто-рисні норми». Кошторис враховує всі витрати на будівництво, пов'язані зі спорудженням будівлі, вартість матеріалів і конструкцій, витрат на експлуатацію машин, заробітну плату.

Кран підйомний — машина для підймання і переміщення вантажів.

Крихкість — властивість матеріалу руйнуватися під дією механічного навантаження раптово, без попередньої пластичної деформації (зміни форми, розмірів).

Крокви — несуча система силового даху. Складається з похилих кроквяних ніг, вертикальних стійок і похилих підкосів. При необхідності «зв'язуються» знизу горизонтальними підкрокв'яними балками.

Кут сходження — відхилення віконного або дверного косяка від вертикалі чи горизонталі.

Л

Левкас — крейдяний ґрунт, напіврідка крейдяна суміш, яку застосовують, для підготовки рельєфних поверхонь; наносять пензлем, після висихання шліфують.

Лізна чи Лопатка — тонкий і плоский вертикальний виступ стіни без прикрас, бази і капітелі, що має конструктивне і композиційне значення.

Ліхтар — частина покриття будови, зазвичай у вигляді надбудови, призначена для її природного повітрообміну та освітлення.

Листи (плити) — облицювальний матеріал для стін і стель: азбестоцементі, гіпсокартонні, деревостружкові, деревоволокнисті та ін.

Лоджія — приміщення будинку з фасадного боку, відкрите й огорожене парапетом або ґраткою.

Лузги — внутрішні кути в приміщеннях.

Лускоподібний клей — часточки ненормованих розмірів, жовтуватого кольору, у вигляді пластівців і порошку.

М

Марка — позначка у вигляді цвяха чи іншого предмета, що фіксує окремі точки лицьової поверхні штукатурки або лицювання.

Мармур — кристалічна гірська вапнякова порода; оздоблювальний матеріал.

Мастика — пластична суміш в'язучої речовини, тонкомеленого наповнювача і різних добавок.

Машина — механізм, що виконує певну роботу і здатний самостійно переміщуватися.

Маяк — кілочок, опорний знак, плитка, які фіксують рівень опоряджуваної поверхні.

Механізм — сукупність рухомо з'єднаних деталей (ланок), що здійснюють задані рухи під дією прикладених сил.

Мінеральна повсть — волокнистий матеріал, випускають у листах і рулонах. Для скріплення волокон між собою вату просочують невеликою кількістю синтетичних смол і пресують.

Мозаїка — різновид монументально-декоративного живопису, що відтворює малюнок складанням зі шматочків скла, кераміки.

Монолітні будівлі — об'єкти, які споруджують у спеціальній формі (опалубці); як правило, мають металевий каркас (скелет).

Морозостійкість — здатність матеріалу в насиченому водою стані витримувати багато циклів поперемінного заморожування і розморожування без видимих ознак руйнування і значного зниження міцності.

Мурування — складання конструкції з цегли чи каменю на розчині в певному порядку.

Мурування кам'яних будівель — поштучне укладання каменю на будівельному розчині.

Н

Набризк — перший шар штукатурки, завтовшки 3–9 мм. Рідкий розчин затікає у порожнини і нерівності, забезпечує добре зчеплення всієї штукатурки з поверхнею.

Накривка — третій шар штукатурного накиду. Утворює гладенький шар розчину, який можна легко затерти теркою чи машиною.

Напилення — спосіб нанесення на поверхню будівельних виробів і конструкцій порошкоподібних полімерів, які, розплавляючись, прилипають до неї, а після охолодження утворюють міцну плівку покриття.

Напівколона — вертикальний, напівкруглий виступ із площини стіни.

Напівтерок — інструмент для нанесення вапна і вирівнювання штукатурного накиду.

Наповнювачі — порошкоподібні матеріали, що зменшують витрати пігментів, підвищують адгезію, надають міцності фарбовим покриттям.

Настил — підлога риштувань і підмощувань.

Нерівності поверхні — відхилення, які виявляють за допомогою правила чи шаблону.

Ніздрювате скло (піноскло) — виробляють зі склобою або сировинних матеріалів, які використовують для виготовлення віконного скла. Застосовують для утеплення стін, перекриттів, покрівель, для ізоляції.

Ніша — заглиблення в товщині стіни, призначене для встановлення приладів опалення, шаф.

Норма виробітку (Нв) — кількість виготовленої продукції чи об'єм роботи, виконаної робітником за одиницю часу (1 год).

Норма часу (Нч) — час, потрібний робітникові певної кваліфікації для виготовлення одиниці продукції.

Нормокомплект — набір інструментів, пристосовань та інвентарю, розрахований на ефективну роботу ланки чи бригади робітників.

Нульовий горизонт — площа, що проходить на рівні підлоги першого поверху.

О

Оббивання — вкривання стін, стелі матеріалом, який прибивають цвяхами, скобами, прикріплюють іншими засобами.

Обгороджування — тимчасова огорожа на будівельному майданчику для закріплення осей будинку.

Облицювання — вкривання поверхонь стін і підлог плитковими матеріалами.

Оброблення поверхні — надання поверхні заданого вигляду виконанням певних операцій.

Оздоблення — декоративне опорядження попере-дньо пофарбованих поверхонь.

Опалубка — дерев'яна або металева форма для виготовлення монолітних конструкцій.

Операція — частина простого будівельного про-цесу.

Опоряджувальні роботи — штукатурні, плитко-ві, облицювальні, малярні, шпалерні, паркетні.

Організація робочого місця — раціональне роз-міщення потрібних для роботи пристроїв, інструментів і матеріалів на ділянці, в межах якої працює робітник.

Орнамент — візерунок, побудований на ритміч-ному чергуванні й поєднанні геометричних еле-ментів або стилізованих рослинних чи тваринних мотивів.

Основа (підлоги) — міжповерхове перекриття або природний ґрунт.

Охорона праці — система законодавчих актів, соціально-економічних, організаційних, технічних, гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, які забезпечують охорону здо-ров'я, працездатність людини в процесі виконання роботи.

П

Падери — найпростіші карнизи у вигляді 1/4 кола. Виконують спеціальним або звичайним напівтерком.

Пандус — похила площина, що з'єднує суміжні приміщення або окремі частини підлоги, що мають різні рівні; полого площина, що іноді замінює сходи.

Панелі «Декор» — облицювальний матеріал на основі гіпсокартонних листів для внутрішнього опорядження стін житлових і громадських будинків (крім дитячих закладів).

Парапет — прямокутне завершення стіни, що виступає над дахом на 0,71 м, невисока стінка, що огорожує балкон, покрівлю будинку тощо.

Патрубок — штуцер для приєднання шланга; коротка трубка для відведення газу, пари від основного трубопроводу.

Пемза — пористе вулканічне скло; дуже легка, пі-ноподібна вивержена гірська порода. Прекрасний заповнювач для легких бетонів, акустичної штука-турки, а в тонкоподрібненому стані — активні мінеральні добавки. Природну її міць застосовують для сухого і мокрого шліфування, штучну пемзу, що є заміником природної, виготовляють із піску або меленої пемзи, використовують для шліфування.

Перегородка — вертикальна внутрішня захисна конструкція, що в межах поверхів розділяє суміжні приміщення в будинку.

Перекриття — плоскі горизонтальні конструкції, які поділяють простір будівлі по вертикалі на поверхи.

Перспектива — спосіб художнього зображення об'ємних фігур на площині залежно від уявних змін їх величини, чіткості відповідно до зорового сприйняття предметів людиною.

Підкліт — нижній, цокольний поверх у будівлях; зазвичай мав службове або господарське призначення.

Підлога — елемент будівлі, який у процесі експлуатації піддається постійним механічним впливам.

Підмазувальні пасти — матеріали для зарівню-вання дрібних вибоїн, нерівностей і тріщин. Різняться від шпаклівок тим, що не дають усадки і мають підвищену адгезію.

Підмоцнення — тимчасові пристосування, що встановлюються на перекритті для мурування стіни в межах поверху.

Пілястра — вертикальний прямокутний виступ із площини стіни; плоский, подібний до колони виступ на поверхні стіни чи стовпа.

Пісок — сипка суміш кварцових, рідше — по-льовошпатних зерен розміром 0,16–5,0 мм. Заповнювач.

Пластифікатори — складні ефіри дикарбонових кислот; прозорі однорідні олійні рідини без механічних домішок. Додають до сумішей, що містять полімери, для зменшення їх крихкості і надання гнучкості. Найчастіше застосовують ДБВ — дибутилфталат, ДМФ — диметилфталат, ДЕФ — діетилфталат.

Плиткові матеріали — дрібноштучні керамічні плитки, плити з природного каменю, бетону, полімерів.

Полімери — синтетичні смоли, високомолекулярні органічні сполуки.

Поліпшена штукатурка — набрызк, ґрунт, накривка. Застосовують у житлових, громадських і промислових будинках.

Полістирол — продукт полімеризації стиролу — безбарвної, не розчинної у воді рідини. З полістиролу виготовляють фарби, смоли, облицювальні плитки, плити, плівки.

Портландцемент — найпоширеніший вид цементу; гідралічна в'язуча речовина. Добувають су-місним тонким подрібненням клінкеру і гіпсу (іноді деяких добавок). Крім звичайного, випускають гідрофобний, пластифікований, сульфатостійкий, кольорові та ін.

Поташ — технічна назва карбонату калію; порошок білого кольору, додають у водному розчині до цементних, цементно-вапняних і цементно-глинистих розчинів, щоб запобігти їх замерзанню.

Поясок — проміжний карниз, який розчленовує по висоті фасадну стіну на яруси.

Природні смоли — органічні речовини, продукт виділення різних рослин у процесі фізіологічного

обміну чи при пораненні (каніфоль, бурштин, копал тощо).

Проект виконання робіт — технічний документ, який визначає спосіб виконання й організації робіт при спорудженні будівельного об'єкта.

Проста штукатурка — складається з набризку і ґрунту; виконують у тимчасових приміщеннях, а також на стінах підвальних і цокольних поверхів.

Прошарок — проміжний шар між вирівнювальним шаром і облицювальним покриттям. Товщина прошарку з розчину має становити 7–15 мм, з мастик — 3–5 мм.

Р

Рама віконна — віконна рама разом із шибками.

Ригель — лінійний несівний конструктивний елемент (суцільний або решітчастий) у будинках і спорудах. Сполучає стояки, колони, слугує опо-рою міжповерхового перекриття.

Риштовання — легкі багатоярусні збірно-розбірні конструкції для розміщення робітників і матеріалів для виконання будівельних і ремонтних робіт на різних горизонтах.

Робоче місце — зона, в якій здійснюється трудова діяльність робітника.

Розетка — орнаментальний мотив у вигляді круглої квітки з однаковими пелюстками.

Розріз — креслення будинку, розсіченого верти-кальною площиною, як правило, по сходовій клітці.

Розчин — затверділа розчинова суміш.

Розчинова суміш — багатокомпонентна система, яку отримують перемішуванням сухої будівельної суміші та води у заданому співвідношенні.

Розшивка — інструмент для обробки й ущільнення швів у муруванні.

С

Сандрик — архітектурне оздоблення стіни будинку над віконним або дверним прорізом, зазвичай невеликий карниз, що часто завершується фронтоном.

Санчата — елемент шаблону для витягування гуртів, на якому кріплять профільну дошку.

Скло — твердий прозорий світлопроникний матеріал; будівельне скло і скляні вироби використовують для оздоблення і декорування.

Скребачка — інструмент для очищення поверхонь від бруду і напливів розчину.

Сталеві щітки (дротяні, цвяхові) — призначені для очищення поверхонь від бруду і для надання їм шорсткості перед обштукатурюванням.

Стиранність — здатність матеріалу зменшуватись в об'ємі й масі під дією стираючих зусиль.

Стіни — вертикальні конструкції будівель.

Стояк — вертикальний брус, що слугує опорою.

Стріха – нижній край солом'яної покрівлі (даху), яка нависає над стіною.

Стрічка — вузька смужка матеріалу (шпалер, тканини та ін.).

Суха будівельна суміш — багатоконпонента си-стема, що готується дозуванням і ретельним пере-мішуванням мінеральних в'язучих, полімерних зв'язників, наповнювачів та інших домішок; упа-ковується в спеціальну тару на підприємстві-виготівнику; з водою змішується безпосередньо перед застосуванням.

Суха штукатурка — гіпсокартонні листи, які прикріплюють до поверхні мастиками або клеями. Застосовують для опорядження внутрішніх при-міщень.

Схема робочого місця — графічне зображення ділянки з розкладеними матеріалами, інструмен-тами та вказаними проходами.

Сходи — конструктивний елемент будинку або споруди, призначений для сполучення між повер-хами чи окремими майданчиками, розміщеними на різних рівнях.

Т

Тарифна сітка — шкала, що відбиває співвідно-шення заробітної плати робітників різної кваліфі-кації.

Твердість — здатність матеріалу чинити опір про-никненню в нього твердішого тіла. Визначають за шкалою твердості.

Терацевий розчин — замішана водою суміш цементу, пігменту і кам'яного дрібняка з твердих декоративних порід.

Терка — інструмент для затирання обштукатуре-них поверхонь стін і стяжок під підлоги.

Технічна естетика — теорія промислового мисте-цтва.

Технологічна карта — технічна документація, що складається з креслень, схем, інструкцій щодо виконання робіт новими сучасними методами.

Технологія — наука про переробку і обробку мате-ріалів, способів виконання виробничих процесів, виготовлення продукції.

Тип будинку – особливості просторового розміщення несівних елементів споруди.

Тирса – відходи деревообробних підприємств, слугують заповнювачем для теплоізоляційних штукатурок, ксилоліту, мастик. Мають бути сухими без маслянистих домішок.

Торцювання – надання поверхні рівномірної шорсткості чи матовості за допомогою щитинних або гумових торцювальних щіток, губок. Торцювання може бути фактурними (оздоблювальним), виконаним ударами фігурних торцювальних щіток у двох протилежних напрямках.

Трафарет (шаблон) – цепкий папір із вирізальними отворами, сукупність яких утворює малюнок.

У

Усенки – зовнішні кути будівлі. Можуть бути гострими, зрізаними або закругленими.

Ф

Фактура — різновид поверхонь, які здатні відбивати різні кількості світла. За фактурою поверхні поділяють на гляцеві, блискучі і матові.

Фасад — зовнішній вигляд будівель і споруд: головний фасад, дворовий, бічні. Фасад дає повне уявлення про зовнішній вигляд, художню виразність, пропорції будівлі.

Ферма — несівний конструктивний елемент бу-динку, що складається зі стрижнів, жорстко сполучених між собою у вузли; розрізняють верх-ній і нижній пояси та ґрати.

Фільонка — кольорова або візерунчаста смужка завширшки 5–30 мм.

Фриз — середня горизонтальна частина архітек-турного ордера, розміщена між архітравом і кар-низом; декоративна смуга, що обрамляє площину підлоги, верх стіни тощо.

Фронтон — трикутна частина стіни, що огоро-джує частину горища й обрамлена по периметру карнизом.

Фундамент — опора будівлі, підземні несівні конструкції, призначені для передачі і розподілу навантажень від будівлі на ґрунт, основу. Площи-ну, що спирається на ґрунт, називають підшоною.

Функціональна доцільність — повна відповід-ність будівлі своєму призначенню.

Хімічна стійкість – опірність матеріалів руйнівній дії кислот, лугів та газів.

Ц

Цегла — стіновий керамічний матеріал — штучний камінь у вигляді паралелепіпеда суворо встановлених розмірів.

Цегляні стіни — виконують в 1; 1,5; 2; 2,5, 3 цеглини; їх товщина відповідно буде 250; 380; 510; 640; 770 мм (за товщини шва 10 мм).

Цемент — найпоширеніший гідравлічний в'язучий матеріал. Понад 30 видів. Найбільший обсяг випуску припадає на портландцемент. Сировина — суміш вапняку і глини (3:1), при перемелюванні клінкеру — домішка 3–5% гіпсового каменю.

Цемент-гармата — агрегат для торкретування. Складається з бункера, рами, барабана, привідного механізму.

Цивільні споруди — будинки, призначені для побутових, громадських і культурних цілей.

Цоколь — нижня частина зовнішньої стіни, облицьована плиткою, природним каменем або обштукатурена.

Ч

Чарунка — простір між дротинами чи стрижнями у сітчастих чи ґратчастих конструкціях.

Четверті — прямокутні виступи, що обрамлюють прорізи й утримують віконні і дверні блоки, які вставляють у прорізи.

Ш

Шаблон — пристрій для розмічання прорізів, закладання кутів; пристрій для витягування прямо- чи криволінійних гуртів.

Шлам — рідка сировинна маса з вапняку і глини для отримання випалюванням портландцемент-ного клінкеру.

Шліфувальна шкірка — рулонний або листовий матеріал з абразивним шаром, закріпленим міцним клеєм.

Шлямбур — сталева трубка з головкою на одно-му кінці і зазублинами на іншому. Використовують для пробивання отворів у кам'яних чи бетонних частинах споруд.

Шов у муруванні — шар розчину, що розділяє суміжні ряди й окремі цеглини в мурі.

Шпаклювання — процес вирівнювання поверхонь перед фарбуванням, поліруванням, фанеруванням тощо з наступним шліфуванням.

Шпатель — інструмент для нанесення шпаклівок, мастик на опоряджувані поверхні.

Штукатурка сграфіто — виконується видряпуванням складних орнаментів по вологому м'якому розчину, нанесеному в декілька шарів, кожен з яких різниться кольором.

Штукатурно-декоративне опорядження повер-хонь — система прикрас інтер'єрів і фасадів бу-динків різними за фактурою, текстурою і кольо-ром матеріалами за допомогою простого штукату-рення їхніх поверхонь, а також складного оз-доблення орнаментами, скульптурами, розписом тощо.

Щ

Щебінь — будівельний матеріал у вигляді кутас-тих уламків каміння розміром 3–150 мм. Запов-нювач для розчинів і бетонів.

Щетина — жорстка пряма шерсть свиней, борсу-ків та інших тварин. Використовують для виго-товлення щіток і пензлів.

Щітка волосяна — застосовують для нанесення ґрунтовок, фарб.

Щітка торцювальна — для обробки щойно пофарбованих поверхонь і надання їм шорсткувато-матового вигляду.

Я

Якість — сукупність ознак виготовленої продукції, що задовольняють вимоги замовника.

ЗМІСТ

Абразиви	3
Абразивний інструмент	3
Агрегат	3
Адаптація (пристосування)	3
Адгезія	3
Азбест	3
Азбестоцемент	3
Акти на приховані роботи	4
Анкер	4
Антаблемент	4
Антисептики	4
Апарат	4

Ареометр	4
Арка	4
Аркада	4
Арматура	5
Арматура в залізобетонних конструкціях	5
Архітектура	5
Архітектурні обломи	5
Архітектурний ордер	5
База	5
Бак	5
Балка	5
Балкон	5
Барвники	5
Барит	6
Бароко	6
Бетон	6
Бітуми	6
Блок	6
Бордюр	6
Борозна	6
Бригада	7
Будинок	7
Будівельна повсть	7
Будівельний майданчик	7
Будівельний процес	7
Будівельний рівень	7
Будівельні конструкції	7
Будівля	7
Бункер	8
Бучарда	8
Вапно	8
Вапно гашене	8
Вапно гідравлічне	8
Вентиляція	8
Вивішування	8
Виробнича санітарія	8
Високоякісна штукатурка	8

Висоли	9
Візуальний метод	9
Вікно	9
Вітраж	9
Вохра	9
В'язучі матеріали	9
В'язкість (внутрішнє тертя	9
Гажа	10
Галька	10
Геодезичні роботи	10
Герметичний	10
Гетерогенний	10
Гігроскопічність	10
Гідравлічні вапно	10
Гідратне вапно (пушонка)	10
Гіпс	10
Глина	10
Гніздо	11
Гобелен	11
Гомогенний	11
Горищне перекриття	11
Гребок	11
Ґрунт	11
Ґурт	11
Дах	11
Двері	11
Декоративна фанера	11
Декоративна штукатурка	12
Декоративний паперово-шаруватий пластик	12
Декоративно-прикладне мистецтво	12
Декстрин	12
Деревоволокнисті плити (ДВП)	12
Деревостружкові плити (ДСП)	12
Деталь будівельна	12
Дефекти (брак у роботі)	12
Деформація будівлі	13
Деформівність	13

Дизайн	13
Дизайнер	13
Дисперсність	13
Довговічність	13
Документ нормативний	13
Долілиць	13
Доломіт каустичний	13
Допоміжні процеси	13
Допуск	14
Доричний ордер	14
Дошка підвіконня	14
Дранка штукатурна	14
Дутики	14
Дьоготь кам'яновугільний	14
Економічність будівництва	14
Еластичні герметики	15
Емаль	15
Емульсія	15
Еркер	15
Ескіз	15
Естетика	15
Естетика технічна	15
Інвентар	16
Індустріалізація будівельного виробництва	16
Інертні матеріали	16
Інструмент	16
Інтер'єр	16
Іонічний ордер	16
Жорсткість просторова	16
Загальнобудівельні роботи	17
Закладання	17
Залізобетонні перекриття	17
Замазка	17
Заповнення швів розчином	17
Заповнювачі	17
Захисні будівельні конструкції	17
Зведений календарний план, чи сітьовий графік	17

Звичайна штукатурка	18
Звичайний (природний) камінь	18
Зволоження	18
Знак геодезичний	18
Зовнішні стіни	18
Зона небезпеки	18
Зона розміщення матеріалів	18
Зона складування	19
Зубило	19
Канелюри	19
Каолін	19
Капітальне будівництво	19
Капітальність	19
Капітель	19
Карниз	19
Карниз вивершувальний	19
Карта трудового процесу	20
Кваліфікація	20
Кельма	20
Керамзит	20
Кераміка	20
Кесони	20
Киянка дерев'яна	20
Клінкер	20
Колір	21
Колона	21
Колона з ентазисом	21
Конгломерат	21
Конопачення	21
Косяк	21
Кошторис	21
Кран підйомний	22
Крихкість	22
Крокви	22
Кут сходження	22
Левкас	22
Лізена, чи Лопатка	22

Ліхтар	22
Листи (плити)	23
Лоджія	23
Лузги	23
Лускоподібний клей	23
Марка	23
Мармур	23
Мастика	23
Машина	23
Маяк	23
Механізм	24
Мінеральна повсть	24
Мозаїка	24
Монолітні будівлі	24
Морозостійкість	24
Мурування	24
Мурування кам'яних будівель	24
Набризк	24
Накривка	25
Напилення	25
Напівколона	25
Напівтерок	25
Наповнювачі	25
Настил	25
Нерівності поверхні	25
Ніздрювате скло (піноскло)	25
Ніша	26
Норма виробітку (Нв)	26
Норма часу (Нч)	26
Нормокомплект	26
Нульовий горизонт	26
Оббивання	26
Обгороджування	26
Облицювання	26
Оброблення поверхні	26
Оздоблення	27
Опалубка	27

Операція	27
Опоряджувальні роботи	27
Організація робочого місця	27
Орнамент	27
Основа (підлоги)	27
Охорона праці	27
Падери	28
Пандус	28
Панелі «Декор»	28
Парапет	28
Патрубок	28
Пемза	28
Перегородка	29
Перекриття	29
Перспектива	29
Підкліт	29
Підлога	29
Підмазувальні пасти	29
Підмощування	29
Пілястра	29
Пісок	30
Пластифікатори	30
Плиткові матеріали	30
Полімери	30
Поліпшена штукатурка	30
Полістирол	30
Портландцемент	30
Поташ	31
Поясок	31
Природні смоли	31
Проект виконання робіт	31
Проста штукатурка	31
Прошарок	31
Рама віконна	31
Ригель	32
Риштовання	32
Робоче місце	32

Розетка	32
Розріз	32
Розчин	32
Розчинова суміш	32
Розшивка	32
Сандрик	32
Санчата	33
Скло	33
Скребачка	33
Сталеві щітки (дротяні, цвяхові)	33
Стираність	33
Стіни	33
Стояк	33
Стріха	33
Стрічка	33
Суха будівельна суміш	33
Суша штукатурка	34
Схема робочого місця	34
Сходи	34
Тарифна сітка	34
Твердість	34
Терацевий розчин	34
Терка	35
Технічна естетика	35
Технологічна карта	35
Технологія	35
Тип будинку	35
Тирса	35
Торцювання	35
Трафарет (шаблон)	35
Усенки	36
Фактура	36
Фасад	36
Ферма	36
Фільонка	36
Фриз	36
Фронтон	36

Фундамент	37
Функціональна доцільність	37
Хімічна стійкість	37
Цегла	37
Цегляні стіни	37
Цемент	37
Цемент-гармата	38
Цивільні споруди	38
Цоколь	38
Чарунка	38
Четверті	38
Шаблон	38
Шлам	38
Шліфувальна шкірка	38
Шлямбур	39
Шов у муруванні	39
Шпаклювання	39
Шпатель	39
Штукатурка сграфіто	39
Штукатурно-декоративне опорядження поверхонь	39
Щебінь	40
Щетина Щітка волосяна	40
Щітка торцювальна	40
Якість	40